

Informatiebulletin Nationaal Park Oosterschelde Augustus 2003, nummer 9

Bron: Informatiebulletin Nationaal Park Oosterschelde

Voor activiteiten overzicht kijk op www.npoosterschelde.nl

Oosterscheldekering

De Oosterschelde, de moeder van Zeeland

De Oosterschelde is veel ouder dan Zeeland zelf. Duizenden jaren lang lag hier de benedenloop van de rivier de Schelde: een smalle stroom van hoogstens een paar honderd meter breedte, dat langs Antwerpen naar het Noorden liep, bij Bergen op Zoom

naar het Westen omhoog en ten Noorden van Domburg in zee uitmondde. De hier genoemde plaatsen bestonden toen natuurlijk nog niet; we noemen ze hier alleen om de plaats te bepalen.

Bij het begin van onze jaartelling was het mondingsgebied van de Schelde een schaars bevolkt moerassig veenlandschap. Langs de oevers van de rivier waren oeverwallen van klei afgezet, en daarop was wel bewoning mogelijk. In de Romeinse tijd, de tweede en derde eeuw na Christus, was er al een drukke scheepvaart op de Schelde, die toen al Scaldis heette. Aan de monding lagen de twee tempels van de godin Nehalennia, één bij Domburg en één bij Colijnsplaat. Van daaruit was er scheepvaartverkeer op Engeland. De Westerschelde bestond toen nog niet.

Aan het einde van de derde eeuw na Christus begon de zee invloed te krijgen op het veenlandschap. Er ontstonden grote gaten in de duinen, het achterliggende land raakte onder de invloed van eb en vloed en het veen begaan af te sterven. In het veengebied ontstonden grote getijdengeulen. Ook de schelde werd een getijdenstroom. Hij werd veel breder en kreeg verbindingen met andere geulen, waardoor Zeeland een eilandenrijk werd. Het overgebleven veen werd bedekt met een laag zeelei. In die periode, zo tussen 300 en 700, ontstond het landschap van Zeeland dat we nu nog kennen: een schorrenlandschap doorsneden door zoute getijdenkreeken. De (Ooster)Schelde was nu een brede stroom geworden met talrijke zandplaten en schorren. Ten Zuiden van Walcheren en Zuid-Beveland ontwikkelde zich een nieuwe stroom: de Honte. Toen deze bij Bath de Schelde had bereikt, ging hij ook het rivierwater afvoeren. Sindsdien heet de Honte ook Westerschelde. De Oosterschelde had voortaan voor de afvoer van het water van de Schelde geen betekenis meer. Hij was een onafhankelijke zeearm geworden.

Intussen waren de bewoners van het schorrengebied begonnen met het indijken van de schorren. Tussen 1150 en 1200 werden de meeste Zeeuwse eilanden van dijken voorzien. Zie kaartje Zeeland 1250. De wilde Oosterschelde werd getemd; hij werd opgesloten tussen dijken. De geulen werden smaller en dieper. Geregeld ging er door stormvloeden en dijkvallen ook weer land verloren, onder andere aan de Zuidkust van Schouwen. Een enorme ramp vond plaats op 4 november 1530. Toen overstromden onder andere heel Noord-Beveland en het Land van Reimerswaal. De Oosterschelde kreeg nu zijn maximale grootte. Zie kaartje Zeeland 1573. Contact met de eigenlijke Schelde was er nauwelijks meer. Tussen Kruiningen en Bergen op Zoom lag een uitgestrekt slikkerengebied, waar je met laagwater doorheen kon lopen. Alleen bij hoogwater kon men nog van Antwerpen naar Tholen varen.

Dat heette het Waarwater over het Land'. Nieuwe inpolderingen, vooral in het Oosten van Zuid-Beveland, verkleinden de oppervlakte van de Oosterschelde weer. Noord-Beveland werd op 1596 opnieuw bedijkt. De hoofdgeulen van de Oosterschelde kregen daardoor steeds minder ruimte en werden hoe langer hoe dieper, tot 60 meter toe. Op veel plaatsen, vooral aan de Noordkust van Noord-Beveland en aan de Zuidkust van Tholen, kwamen veel dijkvallen voor, waardoor weer land verloren ging. In 1870 werd de Zeeuwse spoorlijn voltooid en sindsdien is het contact tussen de Ooster- en de Westerschelde hele maal verbroken. Toch kwam er nog wel rivierwater in de Oosterschelde binnen, namelijk van de Mark, de Maas en de Rijn. Bij de stormramp van 1 februari 1953 bleek nog eens de kracht van de Oosterschelde. Hier kwamen de grootste dijkbreuken voor (Schouwen-Duiveland, Stavenisse, Oude Tonge) en vielen ook de meeste slachtoffers.

Door de aanleg van de Deltadammen is de Oosterschelde het directe contact met de andere Deltawateren kwijtgeraakt. Gelukkig werd aan de zeezijde de stormvloedkering aangelegd, zodat het getij en het zoute water nog steeds het karakter van onze grootste stroom bepalen. Toch is de Oosterschelde door het deltaplan enorm veranderd: het getij is gedempt, er vindt geen menging van zout en zoet water meer plaats en er is geen aanvoer van slib meer, zodat de schorren en slikken in omvang afnemen. De Oosterschelde, de moeder van Zeeland, is na een bewogen leven een bejaarde dame geworden.

Ad Beenhakker

Het verdronken verleden van de Oosterschelde

Ooit van Orisant gehoord? Verborgene schat in het Nationaal Park Oosterschelde? Onaangeraakt door bestuurders, beheerders, adviseurs of nota's. Orisant! Alleen al de naam heeft iets mysterieus. iets om over door te fantaseren...

Suske en Wiske en hun stripgenoten gaan een weekendje naar Zeeland, naar de Oosterschelde. Lambiek is de files bij Antwerpen beu: "Dus, ik wil ruimte." Wiske boekt een caravan in Colijnsplaat. Lambiek trekt een sip gezicht: "Een caravan! Da's met de paraplu naar de wc als het regent." In Colijnsplaat kuiert een vrolijk geworden Lambiek met Jerom fluitend naar de haven. Een oude visser wijst naar de Oosterschelde.

Daar ligt een eiland, onder water, verdronken. Het heet Orisant. Dat was van de voorouders van koningin Beatrix. Die belegden door hun geld. Er woonden armoedzaaiers. Orisant bracht niks op. Ze hebben het laten verzuipen. Nu belegt de koningin in Shell. Jerom: "Hmmm, koersen zakken net zo diep als het eiland."

Lambiek en Jerom pakken een pint in de plaatselijke kroeg en gaan dan hoofdschuddend naar de caravan. Sidonia: "Nog wat meegemaakt?" Lambiek mompelt: "Oude visser, verdronken eiland." Suske en Wiske: "Daar moeten we meer van weten. Wie leefden daar? Bel professor Barabas. We gaan in de tijdmachine, Orisant zoeken."

Die Suske en Wiske zijn niet dom. De Oosterschelde kent vele schatten. En mysteries. Onder water bevinden er zich de resten van tientallen verdronken dorpen. Plaatsen waar mensen hebben gewoond. Ons eigen Atlantis, ons Pompeij.

Een verborgen geschiedenis. Die begint bij de eerste Zeeuwen die schuchter het schor opstapten. Slik, schorren, terpen, dijken, polders. In die volgorde is Zeeland ontstaan. Door de Schelde, de Oosterschelde. De Oosterschelde is de moeder van Zeeland. De Schelde stroomde in de vroege Middeleeuwen als een smalle rivier langs de Hoge Rand bij Bergen op Zoom en langs Tholen westwaarts richting Noordzee.

Op de schorren bouwden we dijken. Zonder dijken zouden de containerschepen nu in de wereldhaven Amersfoort lossen en was Rotterdam een verdronken dorp. De drassige delta werd welvarend land, maar de zee liet zich niet wegduwen. Tussen 838 en 1134 deden zich zes grote stormvloed in Zeeland voor. Waarbij "het water zich tot de hemel verhief" zoals in oude kronieken te lezen staat. Na 1100 begon de Oosterschelde te woelen in haar bedding.

Tussen 1300 en 1500 verdrinken daar de meeste dorpen. Zuidwest-Nederland kent een bijna tweehonderd verdronken dorpen en steden. Nergens ter wereld is het verzonken historisch erfgoed zo omvangrijk. De grootste concentratie bevindt zich in de Oosterschelde. Op twee plaatsen: het Verdronken land van Reimerswaal en het verdronken Zuydland aan de zuidkust van Schouwen, weggehapt door de Oosterschelde. Stap met Suske en Wiske in de Tijdmachine naar het geheimzinnige Orisant. Haal je de beelden voor de geest. Een kerktoeren eenzaam boven water, vluchtelingen, angst in de ogen.

Waar verloren steden van Inca en Maya uit de rimboe zijn schoon gehakt, Pompeij als cultuurmonument is blootgelegd, zijn de verdronken dorpen bijna exclusief studiegebied van archeologen, geen voor iedereen toegankelijk cultureel erfgoed.

Alleen, het geheim van Orisant is ontraadseld. In het boek "Orisant verdronken eiland in de Oosterschelde 1602 1639." Een stijgende zeespiegel en veiligheid zijn actueel. Een verdronken dorp is de beste les om Nederland er van te overtuigen dat zelfs de sterkste dijken schijnveiligheid bieden. Geen beter draag vlak voor een waterbeleid dan een verdronken dorp.

Nergens in het Nationaal Park Oosterschelde is zo'n verdronken dorp te zien. Wie maakt het zichtbaar?

Paul Schipper www.orisant.com

Aanwinsten en impressies langs de Zuidkust

Met de fiets langs de Zuidkust van Schouwen. Over de Boerenweg met m'n oude Gazelle richting Suzanna's of Kistersinlaag. Na een korte inspanning in de eerste versnelling sta ik op de dijk. Ik heb uitzicht over de twinkende Oosterschelde en de daarachter gele gen inlaag. (Lepelaars?????) De laatste mensen nemen een duik op het strandje onder aan de dijk. De Suzanna's of Kistersinlaag en de Cauwers inlaag liggen nabij Zierikzee langs de Zuidkust van Schouwen. Beide inlagen zijn sinds enige tijd in beheer bij de Vereniging Natuurmonumenten. Waterschap Zeeuwse Eilanden blijft eigenaar van de inlagen. Eerder al kwamen ook de Zuidhoekinlaag en De Val in beheer bij Natuurmonumenten.

Een inlaag is een gebied tussen de buitendijk en de meer landinwaarts gelegen inlaagdijk. Deze laatste dijken werden in de Middeleeuwen gebouwd wanneer men de buitendijk niet vertrouwde en vreesde voor dijkval. De mensen hoopten dat wanneer de buitendijk het begaf, de reservedijk (inlaagdijk) hen veiligheid zou verschaffen. Soms lukte dit voor korte tijd, maar meestal won op termijn de zee.

De mensen in die tijd realiseerden zich niet dat ze, tijdens hun noodgedwongen werkzaamheden, in feite bezigwaren met een van de eerste natuurontwikkelingsprojecten van Nederland. Suzanna's of Kistersinlaag Juist doordat er veel vergraven is en met klein materiaal gewerkt werd is er grote afwisseling op een relatief klein oppervlak; water, land, hoge delen, lage delen, steile en geleidelijke overgangen. Het zijn brakke milieu's waarin specifieke planten als Smalbladige Rolklover, Zilte Schijnspurrie, Zilte Rus en Zeekraal goed gedijen. De inlagen en zeker ook de Suzanna's of Kisters inlaag en de Cauwers inlaag zijn belangrijke hoogwater-vluchtplaatsen, broed- en foerageerplaatsen voor talrijke kustvogels.

Natuurmonumenten zijn verheugd deze twee inlagen te mogen beheren. Op termijn zal ook dit deel van de Zuidkust ingericht worden in het kader van Plan Tureluur. Er kan dan een integraal beheer toegepast worden op de inlagen en het directe achterland. Het beheer van de inlagen zal zich richten op behoud en versterking van de functie als hoogwatervluchtplaats, broed- en foerageergebied. Bovendien op de in alle overgangen voorkomende flora en fauna.

Op de fiets nog even verder over het prachtige fietspad langs de Oosterschelde. Op de dijk scheert een visdief me tegemoet als ik even meer richting de Cauwers inlaag loop. Een prachtige inlaag met nog enkele kleine eilandjes erin, waarop volop visdieven en meeuwen zitten. Enkele jaren geleden is de waterkwaliteit aangepakt en sterk verbeterd. Door het plaatsen van kwelbuizen is het watersysteem weer in beweging en kan het doorspoelen. Verder op de fiets en via de Levensstrijdweg naar huis. Wat een prachtig gebied is dit en met de toekomstige inrichting in het verschiet kan het hier langs de Zuidkust alleen nog maar waardevoller worden.

Arian Boon,

Beheerder Eenheid Schelde

Vereniging Natuurmonumenten

Oosterscheldepad

Nieuwe wandelroute

Op 8 mei 2002 werd door Staatssecretaris G. Faber de Oosterschelde officieel tot Nationaal Park verklaard. Vanaf dat moment staat dus de natuur bovenaan in het schitterend mooie Oosterscheldegebied. Vervolgens is het zaak manieren te vinden om het publiek op aantrekkelijke wijze de Oosterschelde te laten beleven, zonder dat de natuur daar schade of hinder van ondervindt. Een van die manieren is om rondom de Oosterschelde te wandelen, waarbij de echt kwetsbare gebieden worden ontzien. Ruim een jaar na het ontstaan van het Nationaal Park Oosterschelde is een nieuwe wandelroute van bijna 200 km rondom de Oosterschelde gereed.

Het is een aantrekkelijke en afwisselende route, opgedeeld in 36 etappes, wadoor je in direct contact komt met het nieuwste Nationaal Park. Je beleeft onderweg de dynamiek van eb en vloed en kun je verwonderen over de natuur op de grens van zilt en zoet en van zee en land. De eeuwendurende strijd tegen het water is er op veel plaatsen nog goed waarneembaar: van oude inlagen en verdrongen polders tot en met de modernste Deltawerken. Onderweg is er veel boeiends te zien op cultuurhistorisch gebied: oude stadjes, dorpen, polders en dijken, de landbouw, visserij en de scheepvaart. Langs de route valt ook volop te genieten van de "vruchten" van het land en uit de zee. Mooi is bovendien dat een wandeling langs het Oosterscheldepad kan worden afgewisseld of gecombineerd met een oversteek met een van de zes toeristische pontjes die in de zomermaanden varen voor fietsers en voetgangers. Kortom, het nieuwe Oosterscheldepad is echt een belevenis!

Markering

Het Oosterscheldepad is aangeduid met geel-rode markeringen, zoals standaard gebruikt voor de 'officiële' Streekpaden in Nederland. De route is in beide richtingen te volgen. Het basisteken bestaat uit twee strepen boven elkaar; een gele boven en

een rode onder. De tekens (ca. 7x9 centimeter) zijn aangebracht op straatmeubilair, hekken, bomen en speciaal daarvoor geplaatste palen. De markering is zowel met stickers als met verf uitgevoerd. Er is met name op die punten gemarkeerd waar twijfel over de juiste route zou kunnen bestaan: bij splitsingen en kruisingen. Het basisteken duidt het pad aan dat u volgt. Op lange ononderbroken stukken is geregeld een basisteken ter herinnering aangebracht. In situaties waar toch nog onduidelijkheid zou kunnen ontstaan, wordt het geelrode kruisteken gebruikt, om aan te geven welke weg u niet moet volgen. Voor het betreden van alle in het Oosterscheldepad opgenomen paden is toestemming verkregen. Daaraan kunnen echter geen rechten aan worden ontleend. De eigenaren verlenen gastvrijheid. Van wandelaars wordt verwacht dat ze zich als gast gedragen.

Wandelgids en teletaxi

Alles over het nieuwe streekpad is te vinden in de wandelgids Oosterscheldepad. De route is stap voor stap in twee richtingen beschreven en gedetailleerd in kaart gebracht. Samen met de markering zal het vinden van de route niet moeilijk meer zijn. Alle informatie over voorzieningen langs de route vindt u in de beschrijvingen terug. In de wandelgids zijn bovendien ook de gegevens van de bijna 100 overnachtingadressen opgenomen en een duidelijk overzicht van het openbaar vervoer rondom de Oosterschelde. Aardige bijkomstigheid daarbij is dat het werkgebied van de "teletaxi" precies het Oosterscheldegebied omvat. Dat betekent dat je tegen een sympathieke OV-prijs door een teletaxi (0113-250188) kunt worden afgezet of opgehaald op ieder gewenst punt langs het Oosterscheldepad, ideaal! De wandelgids Oosterscheldepad heeft 160 pagina's en is voor f 15,70 verkrijgbaar bij de Zeeuwse VVV's.

Teun van Elsacker

Buro voor Toerisme Zeeland